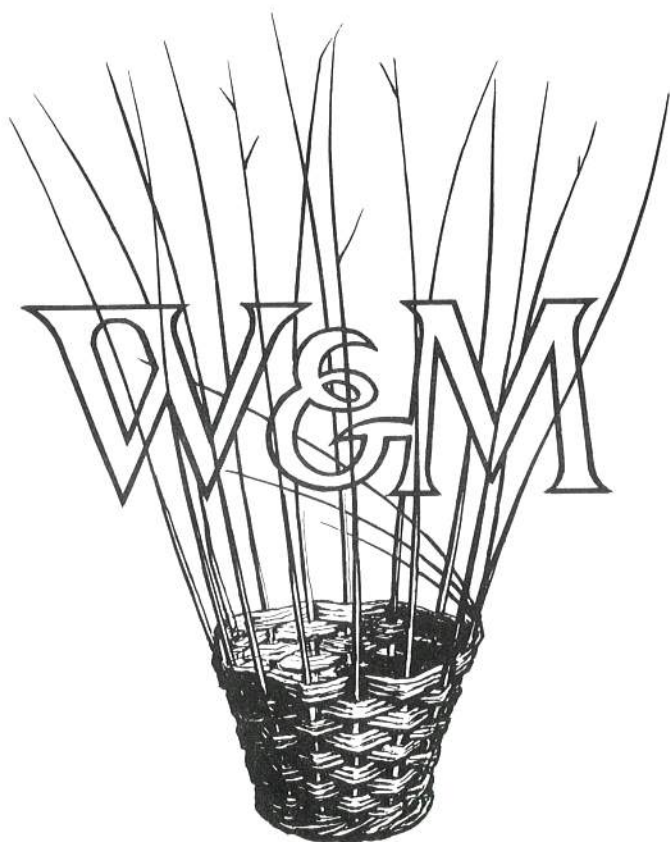

WILG & MAND

1984-2

WILG & MAND

BULLETIN VAN DE STICHTING WILG & MAND, GEVESTIGD TE IJSSELSTEIN

Doelstelling van de stichting: stimuleren van de belangstelling voor de mandenmakerij en de griendcultuur; organisatie van cursussen mandenvlechten; verzamelen van historische gegevens en materialen enz.

Bestuur:

Ch.W. Vink te IJsselstein, voorzitter
C. Tutein Nolthenius te Oisterwijk, secretaris
H.P. Verboord te Vlijmen, penningmeester
P. Craenen te Susteren
P. van den Dool te Boskoop
A.D. van 't Hoog te Veessen (gem. Heerde)
J. Ooms te Nootdorp
G.H. Pot - van Regteren Altena te Schoorl
Donateurs van de stichting ontvangen het bulletin gratis.
Minimum donatie f 15,-- per jaar

o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o

Redactie:

A. van 't Hoog (Veesen)
J. Ooms (Nootdorp)
G.M. Pot - van Regeteren Altena (Schoorl)
C. Tutein Nolthenius (Oisterwijk)

Bijdragen voor het bulletin kunnen gezonden worden aan het onderstaande adres, met vriendelijk verzoek het papier eenzijdig te gebruiken, liefst getypt en anders duidelijk geschreven.

Redactiesecretariaat, administratie en advertenties:

Nassaulaan 14, 5062 JN Oisterwijk, tel. 04242-82238
Bankrekening, t.n.v. de stichting Wilg & Mand, nr. 41 89 09 083
Amrobank te Vlijmen
Postgironr.: 26 95 726

Derde jaargang, 1984 nr. 2. Verschijnt vier keer per jaar

de teelt in goede banen te leiden.

Vlijmen werd voorbij gestreefd door andere gebieden en geleidelijk lieten ook de hophandelaren het afweten, omdat ze elders beter terecht konden.

Die achteruitgang moest opgevangen worden door omschakeling op land- en tuinbouw, zo luidde het parool. Maar dat was gemakkelijker gezegd dan gedaan, want de meeste hoppercelen waren te klein om efficiënt te kunnen worden bewerkt. En toen in die periode de prijzen van de land- en tuinbouwprodukten ook nog eens zwaar onder druk kwamen te staan, was Vlijmen "in last".

Maar zoals zo vaak: nu hier de nood het hoogst was, bleek de redding nabij!

In het kader van de industriële ontwikkeling in Europa, kwam de machinale bereiding van kunstboter op gang en plotseling had de "margarine-industrie" manden nodig voor verpakking en verzending!

Nu waren er in die tijd al enkele mandenmakers in Vlijmen gevestigd en omdat de vraag naar hop- en groentemanden toch al stagneerde, konden ze best in de behoefte van de zogenaamde "botermandjes" voorzien! Toen echter de margarine-industrie zich met vestigingen in Oss, Oosterhout, Rotterdam, Dordrecht, Helmond en Den Bosch enorm uitbreidde hielp er de produktie van een paar mandenmakers niet aan. En zo konden veel werkgrage handen van landarbeiders en kleine boeren in Vlijmen en Haarsteeg vlot de vereiste vaardigheid verwerven en in korte tijd een ambachtelijke bedrijvigheid ontwikkelen, die rond de eeuwwisseling in 32 bedrijven en bedrijfjes aan meer dan 100 man werk verschaftte.

De teruggang in de hopcultuur en de slechte situatie op het gebied van de land- en tuinbouw, hoe dramatisch op zichzelf ook, opende mogelijkheden voor het ontstaan van een mandenmakersbedrijvigheid, juist geconcentreerd in het Vlijmense.

Toch is het jarenlang een intrigerende vraag geweest, waarom nu precies in Vlijmen en niet elders?

Vijftig jaar geleden wisten oudere mandenmakers van toen en ook mijn vader (1875) te vertellen dat dat kwam omdat er zoveel botermandjes nodig waren. Maar dat was niet de oorzaak van die concentratie!

In het midden van de zestiger jaren was socioloog-student Reinders "op zoek" naar een onderwerp voor zijn doctoraal-scriptie. Ik maakte toen met hem kennis en bovenstaande vraagstelling kwam toen meteen aan de orde. Hij begon zijn speurtocht naar historische gegevens in archieven, rapporten, tijdschriften en studies, hield máánden en máánden taai en onvermoeid vol en aan hem hebben wij te danken dat de opkomst van de Vlijmense mandenmakerij wetenschappelijk verantwoord kon worden verklaard.

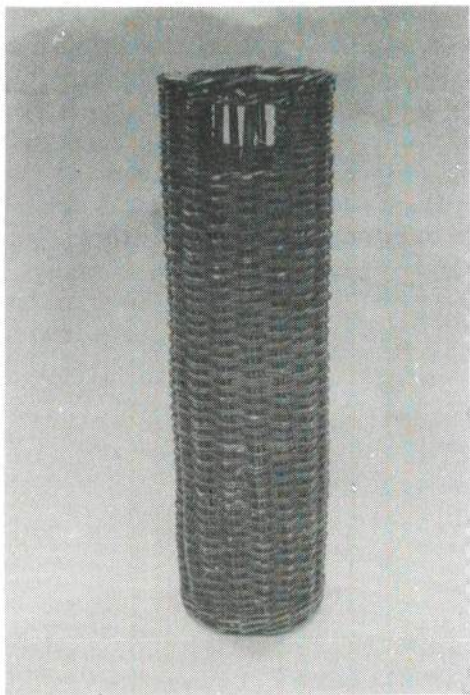
Uiteraard geeft het rapport van drs. Reinders "De ruimtelijke ontwikkeling van de mandenmakerij in het grensgebied van Brabant en de Bommelerwaard" nog vele andere belangrijke aspecten, overzichten en ontwikkelingen aan dan hierboven beknopt kon worden vermeld, maar daaraan moet in dit verband helaas voorbij worden gegaan.

Gedurende tientallen jaren gedijde de mandenmakerij heel goed op de voedingsbodem van de margarine-export, maar na verloop van tijd gingen de fabrieken de margarine in een onderlinge concurrentiestrijd in kleinverpakkingen op de markt brengen. En daarmee was het einde van de afzet van de "botermandjes" bezegeld!

Botermand met deksel, diameter 40 en 30 cm, hoog 37 cm.

Intussen echter had de mandenmakerij weer andere afzetgebieden gevonden, zowel in binnen- als buitenland. Zo kon Vlijmen met alle ups en downs, die nu eenmaal in elke branche voorkomen, zijn dominerende positie in de mandenwereld behouden. Tot 1940:.....de "tuimelperiode" begon. Die duurde tot 1945:... en toen tekende de "breuklijn" zich af.....

Granaatmandje uit de oorlogsjaren,
diameter 22 cm, hoog 74 cm.

In één klap ging Engeland als afnemer van groente- en fruitmanden verloren; mechanisatie in de landbouw maakte geleidelijk het gebruik van aardappelmanden overbodig; karton, hout en .... plastics brachten de gemechaniseerde produktie van verpakkingsmiddelen op gang. En daar was de mand als handwerkprodukt prijstechnisch niet tegenop gewassen. Ook bij de mechanisatie van het transportwezen trok de mand aan het kortste einde.

Heel wat mandenmakers konden direct na de oorlog in de wederopbouw aan de slag en enkele opkomende industrieën in de naaste omgeving oefenden een grote zuigkracht uit. Daar kwam nog bij dat tijdens de oorlog jongeren niet in de gelegenheid waren het mandenmakersvak te leren, omdat velen in de arbeidsdienst werden opgeroepen of moesten onderduiken.

Niettemin was er, op korte termijn gezien, vlak na de oorlog voor de verminderde produktiecapaciteit wel voldoende werk, omdat er nogal wat vraag was naar manden voor huishoudelijk gebruik. De Boskoopse kwekerijen konden grote plantenmanden verwerken en enkele veilingen lieten de geslonken voorraad bollenmanden weer aanvullen. Ook de chemische industrie kon flessenmandjes gebruiken.

Als omschakelingsproject was overigens heel origineel de bouw van noodwoningen in Vlijmen en Den Bosch, opgetrokken van dubbelwandig vlechtwerk, afgepleisterd met betonspecie. Ook voor de daken werden de dubbelwandige matten toegepast, waarbij het vlechtwerk tevens diende als bewapening (te zijner tijd wordt op dit onderwerp nog uitvoerig in dit bulletin teruggekomen).

Als gevolg van de internationale liberalisatie van de handel kreeg de mandenmakerij geleidelijk aan in de na-oorlogse jaren het hard te verduren door de importen van huishoudelijk mandwerk uit de Oosteuropese landen, waar de loonstandaard veel lager lag (en ligt) en de nationale banken met "gunstige" omrekeningskoersen de export sterk konden bevorderen.

En zo kwam de confrontatie met de realiteit betonhard aan: de neergang van een ambachtelijke bedrijvigheid! Van grootschaligheid naar bijna niets....

Maar gelukkig is die kern gebleven en merkwaardigerwijs blijkt in de laatste tijd de belangstelling voor de mandenmakerij en het mandenmakersvak sterk te groeien...!!

Hoe komt dat nu? Nostalgie?

Ontstaat er behoefte om het verleden te idealiseren?

Willen we het verlorene toch behouden, het voorbije terugverlangen?

Hunkeren we naar het ongrijp- en onverkrijgbare?

Of willen we méér weten uit het verleden om het heden beter te begrijpen?

Misschien zowel het één als het ander, maar hoe het ook zij, vanuit dit "klimaat" kon bij de Stichting "Rondje Vlijmen" de idee ontwikkelen om in het kader van dit evenement-1984 de Vlijmense Mandenmakerij centraal te stellen.

En het mag gezegd zijn dat het organisatiecomité er alle eer bij heeft ingelegd!

Geruggesteund door de sympathie van het gemeentebestuur en de medewerking van velen konden vanuit het motto "in het verleden ligt het heden" twee mogelijkheden worden gerealiseerd namelijk de uitgifte van een boekje over de geschiedenis van de Vlijmense Mandenmakerij en een tentoonstelling van het mandenmakersvak.

Het boekje, geschreven door Marinus Boom uit Nieuwkuyk kreeg als titel: "De Vlijmense Mandenmakerij. Opkomst, bloei en neergang van een ambachtelijke bedrijvigheid". Het omvat een goed overzicht van de geschiedenis van de mandenmakerij, waarvan hierboven een korte schets maar ook aan de "mandenmaker zelf", zijn dagelijkse leven, zijn sociale spanningen, zijn ontspanningen en van sommigen de soms blauwe-maandag-achtige ontsporingen wordt ruim aandacht geschonken. Waar kwamen toch die méér dan 1000 mandenmakers vandaan, die Vlijmen, Haarsteeg en Nieuwkuyk

rond 1920 telden? Uit welke beroepen? Wat deden de ouders? Waar kwam het nodige teenhout vandaan?

Interessante vragen, waarop het boekje de antwoorden geeft! Een goed geschreven boekje van 36 bladzijden, met een door de dochter van de schrijver ontworpen omslag, grafisch keurig verzorgd door Drukkerij Mariënkroon en voorzien van een tiental historische foto's. Geen wonder dat de oplage van 2000 stuks tijdens het weekend Rondje Vlijmen bijna geheel uitverkocht raakte.

Al evenveel belangstelling trok de tentoonstelling van het mandenmakersvak in Café Den Boer in Haarsteeg.

De officiële opening werd vrijdag 's avonds verricht door burgemeester Van Greunsven, die in zijn openingsspeech de vroegere betekenis van de mandenmakerij schetste, maar tevens de uit- en nawerking daarvan in deze regio tot op heden belichtte.

Nadat hem door de voorzitter van de Stichting Rondje Vlijmen het "eerste" boekje was overhandigd, mocht de burgemeester op zijn beurt de schrijver met diens vrouw en dochter "in het zonnetje" zetten.

Hij prees de samenwerking-in-familieverband, waardoor het vele werk en de vele uren daaraan besteed, konden worden opgebracht. Enkele genodigden kregen, als tastbaar bewijs van erkentelijkheid voor de verleende assistentie en medewerking aan het boekje, dit gratis aangeboden, uiteraard met de daarbij gebruikelijke dankwoordjes. Maar de heren A. de Graaff, archivaris van de gemeente Vlijmen, André van Zon, heemkundige en ondergetekende namens de Stichting Wilg & Mand hebben graag het hunne bijgedragen tot het welslagen van de uitgave.

Drukkerij Mariënkroon en de Rabobank kregen een extra pluim op de hoed voor de broodnodige sponsoring. En ook Leo van Zon, die zijn collectie mandenmakersgereedschap in bruikleen had gegeven, werd niet vergeten.

Genodigden en belangstellenden vulden de hele voorzaal van Café Den Boer en iedereen volgde daarna geconcentreerd de film van Jan Beekmans over de mandenmakerij. De film, waarin de gebroeders Beekmans de hoofdrol vervullen, liet achtereenvolgens zien hoe het teenhout groeit, wordt gesneden en geoogst, wordt voorbereid en gesorteerd, wordt geschild en gebuigt en hoe uiteindelijk de mand wordt opgezet, ingevlochten, afgerand en "ge-oord". Inderdaad een boeiend geheel!

Tijdens een korte pauze werd de aanwezigen gratis koffie met gebak aangeboden door kastelein Den Boer en bakker Van Dommelen en de gezelligheid werd nog groter door het eveneens gratis borreltje van drankenhandelaar Heesbeen! Heel sympathiek!

Nu moest voor de tentoonstelling ook nog een officiële openings-

ceremonie worden verricht en daarmee zou burgemeester Van Greunsven zich belasten: het schillen van enkele groene twijgen!!

Hoe goed ook de bedoeling was en hoe soepel de wilgenbast zich ook laat bewerken, hier deed zich gemis aan vaardigheid en routine gelden en moest de taaie wilg het afleggen tegen de stuurloze slagen en klappen naast en op het schilijzer. Maar uiteindelijk toch ook ertussen!

Dus de bast was eraf en bleef de blanke wilgepit over, echter.... in twee helften als gevolg van een onbedoelde en onvoorziene dwarsbreuk...! Symbool van de tweedeling van de mandenmakerij in verleden en heden.....? Of heeft het gezegde van de schoenmaker en zijn leest toch nog enige betekenis?

De tentoonstelling bood "voor elck wat wils". De gemeente Vlijmen had de fa. Prinsen & Van Halder in Haarsteeg een twintigtal manden laten vervaardigen, zoals die in vroegere jaren bij duizenden waren gemaakt.

Ook veel echt-oude manden waren uitgestald, van een reuze-biggenmand en een dito bloemenmand tot fijngevlochten naai- en stopmandjes toe.

Miniatuurtjes (ware juweeltjes!) wiegmanden, poppenwagentjes, luiermantjes, korfbalmanden, eendenkorven en welke soorten al niet meer completeerden de collectie. Een model van het dubbelwandig vlechtwerk, zoals toegepast in de noodwoningen, fasegewijs bepleisterd, kreeg veel belangstelling.

Ook de grote verscheidenheid van foto's en tekeningen, materiaalmonsters van allerlei soort en de mandenmakersgereedschappen, uitgestald in de vitrine met de bijpassende benamingen, gaven een goede indruk van wat er in en om het mandenmakersvak allemaal leeft, reilt en zeilt.

Geen wonder dat de tentoonstelling gedurende het weekend van 2 en 3 juni ruim 3.000 bezoekers trok, waarvan velen ook de film bekeken, die Jan Beekmans bijna continu moest draaien, omdat het tussenzaaltje telkens helaas "slechts" een zeventigtal bezoekers kon bevatten.

De vlechtdemonstratie die mandenmaker Van Bijnen gaf, hield velen "in de ban" vanaf het bodembeslag tot en met het draaien van de oren!

Het blijft toch steeds weer boeiend te zien hoe uit de taaie twijgen de mand ontstaat en hoe ze groeit onder de vlugge vingers van de altijd vlijtige vlechter!

In het kader van Rondje Vlijmen 1984, een show en presentatie van de hele Vlijmense bedrijvigheid, die zo'n 20 tot 25.000 belangstellenden trok, stond de Vlijmense Mandenmakerij inderdaad centraal en de organisatoren komt alle lof toe voor het

Waarde en waardigheid van de mand en het mandenmakersvak zijn in het middelpunt van de belangstelling geplaatst!

Harry Verboord

Het boekje "De Vlijmense Mandenmakerij"
kunt u portvrij ontvangen door overmaking
van f 6,-- op postrekening nr. 26 95 726 of bankrekening nr. 41
89 09 083 Amrobank, t.n.v. Wilg & Mand (zolang de voorraad
strekt).

○-○

De Goudse beeldend kunstenaar Johan Sietzema blijkt bijzonder geboeid te zijn door de natuur. Zijn kleurtekeningen van het landschap rond polders en plassen, met grienden en rietkragen, bewijzen dat op artistieke wijze. Wat hem ook fascineert is "biologisch bouwen": bouwen met natuurlijke grondstoffen zoals griendhout en leem. Hiermee sluit hij aan bij de activiteiten van de VIBA, de Vereniging Integrale Biologische Architectuur. De VIBA beoogt een harmonische eenheid tussen de mensen en hun totale omgeving. Op onze donateursdag in Schijndel vorig jaar hebben we al met een facet ervan kennis kunnen maken: "Het lemen huis".

"Ik ga zelf mijn griendmateriaal telen" was het uitgangspunt voor het door Johan Sietzema gestarte project "griendteelt en vlechtbouw". De start vond op 7 april plaats, vlak achter de geluidswal langs Rijksweg 13 bij Gouda. Daar ligt het Noorderhout waarvan de gemeente een parkachtig gebied wil maken. Met daarin een klein eilandje dat kunstenaar Sietzema voor zijn griendteelt mag gebruiken. De eerste stekken Belgisch rood werden in de grond gestoken door prof.mag.arch. Peter Schmid, hoogleraar afbouwtechniek aan de TH in Eindhoven en auteur op het gebied van biologisch bouwen, ecologie e.d.

Wilg & Mand heeft medewerking verleend aan dit puur-natuurgebeuren. We waren aanwezig met een voorlichtingsstand, onze voorzitter en diens neef hadden diverse wilgemanden meegebracht en een Vink jr. was bereid gevonden om ter plekke te laten zien hoe een mand vakkundig wordt gevlochten. Ook de VIBA had een informatiestandje ingericht. Jammer dat slechts weinig belangstellen-

den de kaplaarzen hadden aangetrokken om het evenement bij te wonen. Wilg & Mand was echter goed vertegenwoordigd met 6 bestuursleden, van wie twee met echtgenote.

Peter Schmid schetste in zijn korte inleiding de betekenis van een goede omgang met de natuur. Hij verwees naar Louis Le Roy, de tuinarchitect die ervan uitgaat dat de natuur zichzelf kan ordenen waardoor menselijk ingrijpen tot een minimum kan worden beperkt. Hij verwees ook naar de Franse architect en stedenbouwkundige Le Corbusier (dit psuedoniem betekent De Mandenvlechter!), die het standpunt huldigde dat een woning zo weinig mogelijk inbreuk mag maken op de individuele vrijheid van de mens en op de omringende natuur. Alles moet in harmonie vervlochten zijn. Zoals mandenvlechters dat doen.

Na het plaatsen van de eerste wilgestekken ontving Peter Schmid een klein wit hengselmandje van het type dat vroeger als fruitmandje had gediend. In zijn dankwoord vertelde Johan Sietzema hoe hij voor een vlechtcursus in contact was gekomen met Wilg & Mand en hoe hij wil gaan experimenteren met griendhoutconstructies. De VIBA liet zien hoe snel een lichtgewichtsbouwsel te realiseren is.

J.O.

o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o

Het werkelozenproject Beek en Donk

Al enkele malen is in het Bulletin iets geschreven over het werkelozenproject in Beek en Donk. Op 1 april is het project dat op 1 juni 1983 van start ging door het arbeidsbureau Helmond beëindigd, althans voor wat betreft de opleiding van de vijf jonge mannen.

De opleiding werd door 4 van hen afgesloten met een stageperiode van 14 dagen aan de mandenmakersschool in Fayl-Billot (Frankrijk). Zij konden zich aansluiten bij een bestaande cursus die geregeld gegeven wordt voor oudere deelnemers, waarbij in kleine groepen van maximaal 10 personen sterk op individuele wensen kan worden ingegaan. Deze aanvullende cursus was buitengewoon nuttig, juist om allerlei kneepjes en details snel aan te leren. Ook werd nogal wat kennis van de meer typische Franse vlechttechnieken opgedaan.

De vijf jonge mannen zijn sedertdien ieder op hun manier van wal gestoken. Nog enkele maanden krijgen ze van het arbeidsbureau financiële ondersteuning om hun start te maken dan moeten ze zich zelf geheel gaan bedruipen.

We zullen even van ieder vertellen wat hun voornemens zijn.

Eric Smeulders is in Mierlo Hout zijn ambacht begonnen. Hij zal het voorlopig wel druk hebben op een aantal braderieën en jaarmarkten. Naast mandenvlechten is hij ook actief met griendhakken en teensnijden in zijn omgeving.

Ruud van Neerven en Ad van den Broek zijn samen een bedrijfje in Beek en Donk begonnen. De gemeente heeft een voor afbraak bestemd pand in het dorpscentrum goedkoop ter beschikking gesteld. In enkele weken is door heel hard werken een fraaie winkel met een ruime werkplaats erboven tot stand gekomen en heeft de naam De Mandenman gekregen.

Om aan de gevarieerde vraag te kunnen voldoen verkopen ze naast eigen werk ook import-manden in hun winkel. Verder werken ze uiteraard ook op bestelling voor speciaal maatwerk. Middels enkele jaarmarkten hebben ze al wat opdrachten gekregen.

Peter van Blommestein is bij zijn woonplaats Mook een bedrijfje en verkoophal gelegen langs de Rijksweg Nijwegen-Mook begonnen.

Hij hoopt daar onder andere van het langskomende toeristische publiek te profiteren net als de diverse pottarieën die aan dezelfde weg zijn gevestigd.

Toon van den Elzen uit Volkel heeft naast zijn mandenvlechten ook een bezigheid als geitenfokker en kaasmaker. Het mandenvlechten houdt hij meer voor de rustige wintertijd. Voorlopig zullen we van hem meer merken als kaasboer op markten.

BRIEF VAN EEN MANDENMAKERSZOON

De heer D. Pronk Lzn in Voorburg stuurde op 4 april deze brief naar de Stichting Wilg & Mand.

"Bulletin 1984-1 van uw stichting heb ik vandaag in goede orde ontvangen. Met belangstelling heb ik van de inhoud ervan kennis genomen.

Indertijd heb ik bij u het boekje over het vlechten van ronde tenen manden besteld, omdat mijn vader, grootvader en overgrootvader het mandenmakersbedrijf uitoefenden. Daar het mandenmakersvak in de crisisjaren niet zo lonend was, terwijl ik ook niet veel erin zag, ben ik niet in de voetsporen van m'n vader, grootvader en overgrootvader getreden.

Mijn vader had een aantal knechts, tegenwoordig medewerkers, dat in het seizoen waarin veel peenmandjes voor het Westland werden gemaakt wel opliep tot ± 15 . Voorts werden manden voor de visserij gemaakt: kaakmanden, afhaalmanden, zoutmanden (haringvisserij). Ook werden er manden gemaakt voor de vishandel in IJmuiden: bennen en naar ik meen ook zeigers. Deze werden o.a. geleverd aan fa. Daalder, fa. v. Zanten en fa. Wijnschenk. In de 30er jaren gingen de eerste twee failliet, de laatste hield er meen ik mee op. Transport geschiedde met de ATO, welke naar ik meen later is opgegaan in v. Gend & Loos. Ook witte hengselmanden voor de visventers(ventsters) werden gemaakt.

Mijn vraag is nu: bestaat er enige publikatie waarin de manden, welke in de visserijplaatsen Scheveningen, Katwijk, IJmuiden en Vlaardingen werden gebruikt, worden beschreven?

Gedurende een aantal jaren had mijn vader ook de zorg voor de manden welke nodig waren bij de afslag van vis, de zgn. schuitemanden. Daarnaast had hij nog - na ± 1923 was dit wegens de Hinderwet niet meer mogelijk - een bokkingrokerij. Ik weet niet of mijn grootvader ook het rokerijbedrijf heeft uitgevoerd. Voor de aardigheid sluit ik nog het volgende bij:

1. factuur van mijn vader;
2. fotokopiefactuur van mijn grootvader;
3. foto mandenmakersbedrijf in Schevenings Museum, waarvoor mijn vader het materiaal gedeeltelijk heeft geleverd;
4. gedeeltelijke stamreeks.

De stamreeks is als volgt:

Dirk Pronk, visser, overleden 2-5-1819 (68 jaar);
Nicolaas Pronk, mandenmaker: 9-9-1806 - 14-12-1875;
Dirk Pronk Nnz, mandenmaker: 24-1-1834 - 16-4-1916;
Leendert Pronk Dzn, mandenmaker: 3-5-1878 - 24-8-1935;
Dirk Pronk Lzn: geboren in 1920.

De briefschrijver voegde er nog aan toe dat er in Scheveningen veel mandenmakers geweest moeten zijn. Dat is hem uit genealogisch onderzoek gebleken.

De bijlagen hebben wij ook afgedrukt. We hebben de heer Pronk geschreven dat ook wij op zoek zijn naar meer informatie betreffende het gebruik van manden in de visserijwereld. Voor dat doel hebben wij o.a. een advertentie geplaatst in het blad Visserij Nieuws. Tot nog toe zonder enig resultaat. We blijven echter geloven in het gezegde dat "de aanhouder wint".

Maar wellicht weten lezers van het Bulletin antwoord op de gestelde vragen.
J.O.

D. PRONK Nz.,

Mr. Mandenmaker,

Nieuwe laantjes 77.
SCHEVENINGEN

Scheveningen, den

190

De Heer

Debet

aan D. PRONK Nz.

Voor aan UEd. verkocht en geleverd:

L. PRONK Dz.

MANDENMAKERIJ

NIEUWE LAANTJES 155
SCHEVENINGEN

Scheveningen,

19

De Heer

Debet

Voor aan UEd. verkocht en geleverd:

AAN L. PRONK Dz.

Briefhoofden van respectievelijk:

Dirk Pronk Nicolaaszoon, geb. 24-1-1834 overl. 16-4-1916
en

Leenderd Pronk Dirkszoon, geb. 3-5-1878 overl. 24-8-1955

Hardinxveld en Giessendam, van vissers- en hoepmakers-
dorpen naar industriegemeente

Het was een goed idee van de Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam en van de auteur drs. P. den Breejen om "de sociaal-economische koerswijziging van twee Hollandse dijkdorpen van de 19e naar de 20e eeuw" in boekvorm te laten verschijnen. Want het is een boeiende uitgave geworden, zeker voor hen die in deze contreien zijn geboren en getogen. Hardinxveld en Giessendam, die zo'n 25 jaar geleden zijn samengevoegd, vertegenwoordigen een stuk vaderlandse geschiedenis waarin vooral de kleine man een grote rol heeft gespeeld. Te midden van grienden.

Het was te verwachten dat er in het betreffende boek veel aandacht aan de griendcultuur en aan de hoepmakerij zou worden besteed. Eeuwenlang hebben wilgen en hoepen als belangrijkste bronnen van inkomsten gefungeerd. Al in de 15e eeuw leverde griendteelt o.a. het rijshout voor de dijken. Aan het eind van de vorige eeuw had Hardinxveld 534 ha griend, zijnde 59% van het landoppervlak. Heel Nederland omvatte toen nog 13.623 ha griend waarvan 4.411 ha in Zuid-Holland was gelegen. Velen verdienden dan ook hun dagelijks brood met de aanleg en het onderhoud van de grienden en met de oogst van het wilgehout. Althans in Hardinxveld. In Giessendam waren nauwelijks grienden te vinden. De Hardinxveldse waren voornamelijk hakgrienden. De binnendijkse werden meestal om de drie jaar en de buitendijkse om de vier jaar gehakt. Veel van dat wilgehout ging naar de hoepmakerijen om er hoepen voor velerlei vaten van te maken. Grauwe hoepen werden gebruikt voor vaten in de suikerfabrieken en meestoven (voor de gedroogde en fijngestampde meekrap), voor wijn- en jeneverfusten, voor pakvaten in de chemische en glasindustrie, voor vis-, zeep- en biervaten. Geschilde, dus witte, hoepen gingen naar kuiperijen voor botervaatjes en kleine haringvaatjes. De zeevisserij was de grootste afnemer van hoepen. Hardinxveld had een eigen visafslag waar heel wat zalmen, elften, steuren en finten als handelswaar voor fijnproevers van goeden huize hebben gefungeerd.

In 1909 waren er nog 2.304 hoepmakers in Nederland, waarvan 420 in Giessendam en 204 in Hardinxveld. Mandenmakers hebben er geen rol van betekenis gespeeld, mede als gevolg van het ontbreken van snijgrienden. Door oude foto's en een duidelijk verhaal geeft het boek een helder en gedetailleerd inzicht in al wat zich afspeelde binnen en buiten de grienden. Ook de hoofdstukken "de teruggang van de griendcultuur" en "het verdwijnen van de

hoepmakerij" laten aan duidelijkheid niets te wensen over. In 1977 bezat Hardinxveld nog slechts 57 ha griend (heel Nederland 2.348 ha). En in de loop der naoorlogse jaren zijn hoepmakers de bekende spelden in hooibergen geworden. Zij moesten wijken voor de industrialisatie en mechanisatie. De hoepen hadden hun tijd gehad.

Wie er alles over wil lezen kan het boek bestellen bij de Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam, vooropgesteld dat er nog exemplaren beschikbaar zijn. De eerste oplage was al snel uitgeput. Prijs van het boek, inclusief verzending, f 45,-- (giro 3879669). J.O.

o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o

Overzicht van een deel van de expositie "Rondje Vlijmen" 1984.

De Hollandse Leeuw in de omsloten tuin